

Tadqiqot uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

№22

30 ноябрь

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 22-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
12-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
22-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-12**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
22-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-12**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 22-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 ноябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 12 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шохида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг туган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**МАДАНИЯТ ВА САЊАТ СОҲАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. Allamberganova Gulnaz MARQABAY JIEMURATOV TIN' "SEN SULIW" SHIG' ARMASIN U' YRENIW	7
2. Raximov Abdurasul Ravshan o'g'li BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING MUSIQIY QOBILIYATLARINI O'STIRISHDA MUSIQIY DIKTANT YOZISH FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH	9

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

MARQABAY JIEMURATOV TIN' "SEN SULIW" SHIG'ARMASIN U'YRENIW

*Allamberganova Gulnaz
O'zbekistan Ma'mleketlik Konservatoriyasi,
Akademik atqariwshiliq fakulteti,
Xaliq sazlarida atqariwshiliq jo'nelisi studenti
Qaraqalpaqstan Respublikasi
gulnazallanberganova@gmail.com*

Annotatsiya: Kompozitor o'miri ha'm do'retiwshiligi, "Sen suliw" shig'armasin xaliq sazlarini orkestri menen atqariw usillari, "Sen suliw" shig'armasinin' partiturasini u'yreniw.

Gilt so'zler: Kompozitor, Do'retiwshi, Orkestr, Solo, Dinamika, Shig'arma.

Qaraqalpaq muzika ma'deniyatining' rawajlanishina o'zining' a'jayip shig'armalari menen salmaqli u'lesini qosqan belgili kompozitor Marqabay Jiemuratov milliy ko'rkem o'ner tarawida ayriqsha orin iyeledi. Sebebi, onin' muzikalarida ha'r bir tin'lawshinin' suliw sezimlari ha'm g'ayri ta'biyiy lawlag'an muxabbat tuyg'illari bilinedi. A'sirese onin' ataqli qosiqshi Dawitbay Qayipovtin' ta'nha o'zine arnap do'retilgen "Altinko'l", "Sag'inish" ha'm tag'i basqada namalarin xalqimiz ha'zirgi waqittada su'yip tin'laydi. Ja'nede kompozitordin' "Aydinlar" (so'zi: A'denbay Ta'jimuratov) atli muzikasini shet ellerde jasawshi jerleslerimiz sag'inish penen atqaratug'in xalqimizdin' klassik namasina, giminine aylanip ketti desek aljaspag'an bolamiz.

Marqabay Jiemuratov 1943-jili 28-martda Qarao'zek rayonida tuwilg'an. Onin' saz-sa'wbetge qizig'iwshilig'i A.S.Pushkin atindag'i orta mekteptin' 5-6-klasslarida baslang'an. Onin' birinshi ustazi sol mekteptin' mug'allimi Shaniyaz Ma'mbetov bolg'an. Ol 1964-jili No'kis muzika-xoreografiya ushelishesinde, al 1975-jili Tashkent ma'mleketlik Konservatoriyasini' Kompozitorliq ha'm dirijorliq fakultetinde o'qiw tabisli tamamlag'an. Studenlik da'wirini baslap ol ha'zirgi waqitqa shekem 100 den aslam shig'armalar do'retdi. M.Jiemuratov o'zining' do'retiwshilik usulida muzikanin' ha'r qiyli iri janrlarida forma ha'm tematizmda rawajlandirwda o'zine ta'n jaziw tu'rlerin izlep tabadi. Misali: Qaraqalpaq xalqinin' milliy qaharmani "Ernazar Alako'z" simfoniyasi, "Ma'kariya suliw" baleti, "Duwtar soldat" muzikali dramalarin jazadi. Ol sonday aq "Jiraw namalari", "Dawitbay Qayipov", "Da'rtge dawa Mu'ka'rama" kitaplarin baspadan shig'aradi. Bul kitaplar a'debiyat ha'm ma'deniyatimizdin' biybaha g'aziyasine aylang'an. Kompozitor milliy muzikamizdi u'git-na'siyatlawg'ada qarip talmay qatnasip keldi. Tashkent, Samarqand, qalalarida o'tkerilgen du'niya ju'zlik simpoziumlarga atqariwshi ha'm do'retiwshi sipatida qatnasti. "Altin ko'l", "On segiz ba'ha'r", "Jaman balasan", "Ha'yyiw" qosiq'lari, "Ma'ka'riya suliw" baleti, "Ernazar Alako'z" simfoniya poemasi, xor shig'armalari, balalar ushin jazilg'an fortepiano piesalari qaraqalpaq muzika ma'deniyatida belgili orinlarda turadi.

Ha'r bir shig'armani taliqlag'animizda 5 a'hmiyetli wazipaga itibar beriwimiz kerek.

1. Tezlik
2. O'lshem
3. Tonalliq
4. Dinamika
5. Xarakter.

Kompozitor Marqabay Jiemuratovtin' "Sen suliw" shig'armasida soloni qosiqshi atqaradi. Qosiq teksti A'denbay Ta'jimuratovqa tiyisli. Bul nama Andante (jay) tempinde jazilip $\frac{3}{4}$ o'lshemde boladi. Partitura 130 taktten ibarat ha'm bul namada bir segna, bir fonar bar. Nama baslanishida toliq orkestr **mf** dinamikasida shertedi ha'm 1 sanina kelip **p** dinamikasina tu'sip solistke jol aship beredi.

Orkestr quramida nay pikkolo, bay, goboy, klarnet, bayan, chang, rubab prima, rubab qashqar, rubab avgan, dutar alt, duwtar bas, duwtar kontrabas, girjek 1, girjek 2, girjek alt, qobiz bas, qobiz kontra bas, da'p kiredi. Partiturada 14 san (sifra) bolip nama basinda toliq orkestr **mf** a'ste dawistan ba'lent dawisqa shig'ip o'z partiyalarin shertedi. 1-sanda orkestr **p** yag'niy pa's dawista qalip, solist dawam ettiredi. 1-sanda nay pikkolo, nay, girjek 1,2 solo bolip oynaydi, al qalg'an a'sbaplar akkord shertedi. 4-sanda demli a'sbaplar bo'limine pauza boladi, bul waqitta tarli ha'm tartqishli a'sbaplarda tiykarg'i bo'lim shertiledi. 7-sanda 1 takt aldin ba'rshe a'sbaplarda < **crashhendodan** a'ste ba'lent dawisqa o'tedi ha'm 7-sanda toliq **f** ba'lent dawista atqariladi. 8-saninda orkestr **mf** ba'lent dawistan sa'l pa'slew dawisqa tu'sedi. 8-sanin' 5-taktinen baslap girjek 1,2 de diviz baslanadi. 9-sanda demli ha'm tartqishli a'sbaplarda tiykarg'i bo'lim, 10-sang'a 1 takt aldin goboy, klarnet, chang, rubab prima, rubab qashqar ha'm girjek 1,2 de **mf da** bo'lim dawam etedi. 11-sanda ba'rshe gruppalar **p** bolip shertedi. 12-saninda solistke dawam etteredi. 13-sanda 7-taktte **segna** bolip shig'armanin' baslawshi bo'limine qaytamiz. Shig'arma juwmaqlaniwinda yag'niy 14-saninda **p** g'a tu'smiz ha'm en' son'inda **pp** (pianosimmo) en' to'mengi dawista juwmaqlaymiz.

Paydalang'an a'debiyatlar:

1. Qaraqalpaq muzika ma'deniyati.
2. B.Otaev. "Dirijorlik".

BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING MUSIQIY QOBILIYATLARINI O'STIRISHDA MUSIQIY DIKTANT YOZISH FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH

*Raximov Abdurasul Ravshan o'g'li,
Buxoro viloyati Romitan tumani
12-sonli Bolalar musiqa va san'at
maktabi Musiqiy-nazariy fanlar o'qituvchisi
abdurasulraximov18@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar musiqa va san'at maktablarida o'tiladigan solfedjio darslarida o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini o'stirishda musiqiy diktant yozish faoliyatini shakllantirish masalasiga oid ma'lumotlar keltirilgan va ilmiy fikrlar bayon etilgan. Ilmiy fikrlar faktlarga asoslanib xulosalanadi.

Kalit so'zlar: Solfedjio, musiqiy diktant, nota yozuvi, lad, metr, ritm, temp, xotira, tasavvur, pog'onalar, kuy, interval, tonallik, modulyatsiya, dirijorlik, tovush, maqom, mumtoz musiqa.

Solfedjio mashg'ulotlarida diktant yozishning ahamiyati juda katta. Eshitilgan musiqani tahlil qilishning eng to'liq shakli bu musiqa diktantlaridir. Eshitib aniqlash kabi musiqa diktantlari o'quvchilarni musiqiy-eshitish qobiliyatlarining darajasini aniqlovchi bilim va malakalarning yakunidir.

Bolalar musiqa maktablarining solfedjio mashg'ulotlarida musiqiy diktant yozishni avvalo ritm, ya'ni usulni mustahkamlash maqsadida ritmli diktant yozishdan boshlash maqsadga muvofiqdir. Dars hajmining deyarli uchdan bir qismi diktantlarga ajratishi zarur. Diktant yozish jarayoni va ularni ma'lm bir tartib qoida asosida olib borilgandagina kerakli natijalarga erishish mumkin.

Diktantlarni yozdirish uchun o'qituvchi reja asosida musiqiy namunalarni tanlab olishi va har bir bosqichda ma'lum bir murakkabliklar o'zlashtirilishi kerak. Diktant yozish bo'yicha o'qituvchining oldida bir qancha vazifalar bo'lib, ular quyidagilardan iborat. Masalan, eshitilgan musiqa bilan uning nota yozuvi o'rtasidagi bog'liqlikni yaratish va mustahkamlash, ya'ni eshitilgan musiqani anglab bilishga o'rgatish. Shuningdek, xotira va ichki eshitish qobiliyatlarini rivojlantirish, diktantlardan musiqaning elementar nazariyasi, solfedjio va boshqa musiqiy fanlarda olingan bilim va malakalarni mustahkamlash va amaliy o'zlashtirish vositasi sifatida foydalanishdir. Demak, musiqiy diktantlar o'quvchilarda eshitib aniqlash, tasavvur qila bilish, ichki eshitish qobiliyatini, musiqiy xotira, lad, metr, ritm, temp kabi tushunchalarni rivojlantirishda va shakllantirishda tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Diktant yozish jarayonida eshitish qobiliyatlarining turlicha tomonlari va psixologik faoliyatni turlicha xususiyatlari ishtirok etadi. Masalan, shulardan biri eshitilgan musiqani anglashni ta'minlovchi bilim va tushuncha, eshitilgan musiqani eslayotib, aniqlash imkoniyatini beruvchi xotira, shuningdek, tovush, ritm va boshqa musiqiy nutq elementlarini xayolan eshitish va ularni tasavvur qilish qobiliyatidir. Tasavvur asosan, ichki eshitish qobiliyatidir. Bundan tashqari diktant eshitilgan musiqani savodli ravishda yozishga imkon yaratuvchi nazariy bilimlarni mustahkamlovchi vositadir.

Diktant yozishga kirishmasdan turib, o'qituvchi o'quvchilarni bu ishga tayyor ekanligiga, avvalgi mashg'ulotlarda aniq ko'zga tashlanib, yuqorida aytib o'tilgan musiqiy qobiliyatlarining barcha tomonlari bo'lishi kerak.

Diktant ustidagi ish asosan mashg'ulotlarda bo'ladi, shuning uchun diktant yozish jarayonini to'g'ri tashkil qilish sinfda o'quvchi tomonidan shu jarayonga muvofiq muhit yaratilishi kerak. Noto'g'ri malakalar va diktant yozishning noto'g'ri usullari shakllanishiga aslo yo'l qo'ymaslik kerak. Ko'pgina o'qituvchilarning tajribalari diktant yozish jarayonining quyidagi uslublarini tavsiya qilishga imkon beradi.

Eng avvalo o'quvchilar diqqatini bir joyga jamlash, ijro qilinadigan musiqani diqqat bilan tinglashlari zarur. Oldiniga o'quvchilarga kichik hajmdagi kuylar beriladi. Ularni 3-4 marta takrorlab ijro etganda o'quvchilar yoddan yozib olishlari kerak. Har bir takroriy ijro orasidagi vaqt intervalini aniqlab qo'yib ijro etiladi.

Bolalar musiqa maktabida solfedjio mashg'ulotlarida kichik sinflarda diktantlarni boshlanishi va oxiri tonika ya'ni birinchi pog'ona bo'lishi zarur. Keyinchalik, diktantlar ladning uchinchi yoki beshinchi pog'onasidan boshlanadigan misollar tavsiya etiladi. Diktant yozish uslubini mukammal o'rgangandan keyin murakkab ritmik usulga ega yoki murakkab tuzilishga ega kuyli misollar o'quv jarayoniga kiritiladi. Bir tonallik yoki modulyatsiyali kuyli misollar fortepiano mutaxassislikda yuqori sinfda o'qiyotgan o'quvchilarga diktant qilib kuyli misollar yozdirish lozim.

Birinchi sinfda 4,6,8 takt hajmdagi misollar oddiy o'lchovlar 2,3 hissali, chorak sakkiztalik, yarimtalik, o'n oltitalik cho'zimli kuyli misollar yozdirish lozim. Keyingi sinflarda nuqtali notalar qo'llanilgan kuylar, uchinchi sinfda esa ikki va uch diez hamda bemolli tonalliklarda turli ritmik guruhlarga ega kuylar tanlanib, diktant sifatida yoziladi. To'rtinchi sinfdagi ritmlarni murakkabligi, kuylarning harakati ravon sakramalar sof4, sof5, kichik va katta seksta va oktava oralig'ida qo'llanilgan kuyli misollarni o'quvchilar yoza bilishi va aniqlab bilishlari lozim. O'quvchilar diktant yozishda albatta dirijorlik qilib yozishga o'rgatilishi lozim. O'quvchilar diktantni esda saqlab qolganligiga ishonch hosil qilgandan keyin ularga o'qituvchi bir necha bor taktolab bergandan keyin yozdiradi, buni o'qituvchi qat'iy va doimiy nazorat qilib turishi kerak.

O'quvchilarda o'z-o'zini tekshirish qobiliyatini tarbiyalash, o'zini xatosini o'z topa olish kabi malakalarni hosil qilish juda muhim. Sinfda partalar qatori orasidan o'tayotib va diktant yozish jarayonini kuzatayotib, o'qituvchining o'zi noto'g'ri yozilgan joylarini tuzatib aytishi mumkin emas, faqat qaysi taktida xato borligini aytib o'tishi mumkin. U o'quvchining diqqatini jalb qilish yo'llarini izlashi, noto'g'ri joylarini o'zi to'g'irlashga majbur qilishi lozim.

Solfedjio mashg'ulotida o'quvchilar diktantni jim o'tirib, ichki eshitishga asoslanib yozishlari kerak. Ammo, ayrim o'quvchilar bu qobiliyati etarli bo'lmagani uchun diktant matnini ularga kuylatib ko'rish mumkin. Chunki, tovush balandliklari munosabatlarini aniq farqlashga o'rgatib borish lozim.

Diktant yozishda dirijorlik qilib yozishni o'rgatishi kerak, chunki o'quvchi diktantni ijro qilish kerak. Quyidagi takt boshlangan joylarni aniq bilishi zarur.

Diktant yozilgandan keyin tekshirish jamoa shaklida yoki alohida tekshiriladi.

Diktant butun sinf bo'lib kuylash yoki sinf oldida o'qituvchini o'zi to'g'ri javobni aytib beradi. Bu esa tekshirishning jamoa shakli. Agarda o'qituvchi o'quvchilarning daftarlarini yakama-yakka teko'irsa, har bir o'quvchining o'zi daftarga qarab o'zining diktantini chalib bersa va mustaqil xatolarni tekshirib to'g'rilasa, bu yakka tekshirish shakli deyiladi.

Musiqani yozish malakalarini tarbiyalash o'qituvchi uchun mas'uliyatli va murakkab vazifalardan biri bo'lganligi uchun o'quvchini musiqani yozishga o'rgatish zarur. Buning uchun ayrim amaliy usullardan foydalanish kerak:

1. Misolni tuzilishi, shakli. Bunda o'quvchi kuyni tuzilishini, tuzilma jumlasini va frazalarning sonini, xotima davralarning xarakterini aniqlab oladi.

2. Lad. Misolni ayrim qismlari va davriyalarni lad ahamiyatini aniqlash, diktant yozish ishini asosi, yozilgan diktantni tekshirish. Bunda o'quvchilar har bir fraza bosh va yakuniy notani

aniqlab yozish, shaklni hosil qiluvchi takroriylik, sekvensiya kengaytirishi boshqa elementlarni topish va ulardan foydalanishi kerak.

3. Shuningdek, kuyning tayanch tovushlariga tayanib, ular bo'yicha kerakli tovush yoki ayrim intonatsion davralarni, kuyning yo'nalishini anglab yoza olish. Yo'nalish tarkibidagi ravon va sakrama harakat, kuyni bir tovushda turib takrorlash, yordamchi va o'tkinchi tovushlarni aniqlash.

4. Intervallar. Kuyni yozishda interval turlarini eshitib to'g'ri yozib bilish konsonans va dissonans, mukammal va nomukammal intervallarni farqlash va yozishdir.

5. Metro-ritm. Diktant yozish uslubiyatida tovush balandliklari va metro-ritm munosabatlari bir-biridan ajralgan emas, balki birgalikdagina yaxlit holda kuyni mantiq va mazmunini hosil qilishdan kelib chiqish zarur.

Diktant uchun namunalarni o'qituvchi dasturda ko'rsatilgan darsliklardan olib foydalanishi mumkin yoki shunday murakkablikdagi musiqiy namunani o'zi mustaqil ravishda tanlab o'quvchilarga yozdirishi mumkin.

Hozirgi davrda barcha mashq o'qib kuylash va diktant yozish uchun tanlangan musiqiy namunalar o'zbek xalq musiqa ijodi namunalaridan maqom yo'llaridan mumtoz kuy va qo'shiqlardan keng foydalanilmoqda. Bunday darsliklarda bosqichma-bosqich murakkablashuviga rioya qilingan tartibda tuzilgan.

Bunda maqom namunalari va xalq ijodiga mansub kuy qo'shiqlar, doston, termalardan parchalar, vazn-usuli, pardalar uyushmasi va kuy shakli, shuningdek, shartli holda "usulsiz" deb nomlangan kuylar o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi bir muncha qiyin kechadi. Bularni engish yo'lida doira usullariga alohida e'tibor qaratiladi. O'zbek xalq mumtoz musiqasiga xos usullarni "bak-bum" bo'g'inlaridagi hamda notalar vositasidagi har xil ifodali ko'rinishlaridan musiqiy diktantlarni yozish uchun unumli foydalanish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamirov K. A. Uzluksiz ta'lim tizimida musiqa fanlarini o'qitish masalasi
2. Rajabova Nodira Fattoh qizi, Solfedjio, Buxoro 2002
3. Tolipov U. Pedagogik texnologiyalar, T. 2005
4. Xamroev I. X. Musiqa diktantlari, T. 1980
5. Beknazarova S. Bolalar musiqa maktabining solfedjio mashg'ulotlarida musiqiy diktant yozish faoliyatini rivojlantirish va shakllantirish,

Internet manzillar

<http://www.ZiyoNET>

<http://www.Google.ru>

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 22-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(12-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000